

**PLANINSKA
ZVEZA
SLOVENIJE** | ALPINE
ASSOCIATION
OF SLOVENIA

Dvorakova 9
SI-1001 Ljubljana
Slovenija
p. p. 214

T +386 (0)1 43 45 683
F +386 (0)1 43 45 691
E info@pzs.si
W www.pzs.si

ID DDV SI62316133
TRR 05100-8010489572

Komisija za varstvo gorske narave

TEČAJ ZA VARUHE GORSKE NARAVE PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

SEMINARSKA NALOGA

PREDLOG ZA ZAVAROVANJE DOLINE MEJNE REKE IDRIJE, KOT OŽJE ZAVAROVANO OBMOČJE »NARAVNI SPOMENIK«

AVTOR: Milan Hvalica

Mentor: Albin Žnidarčič

JUNIJ 2016

Komisija za varstvo gorske narave

KAZALO

KAZALO	2
KAZALO SLIK.....	2
1. PREDSTAVITEV DOLINE MEJNE REKE IDRIJE.....	4
2. OBSEG IN SESTAVINE NARAVNIH VREDNOT	7
3. NAMEN ZAVAROVANJA.....	9
4. PRAVILA RAVNANJA OZIROMA VARSTVENI REŽIM	15
5. NAČIN VAROVANJA IN NALOGE ZA ZAGOTOVITEV NAMENA ZAVAROVANJA.....	17
6. UPRAVLJANJE IN FINANČNI VIRI.....	18
7. ZAKLJUČEK	19

KAZALO SLIK

Slika 1: Stoletna Bukev	6
Slika 2: Tolmun in slap na Idrij.....	6
Slika 3: Potočni rak	6
Slika 4: Navadna ciklama	6
Slika 5: Potočna postrv	6
Slika 6: Modri bleščave	6
Slika 7: Krožna pohodniška pot	7
Slika 8: Predlagano zaščiteno območje	8
Slika 9: Grafični prikaz pohodne poti.....	8
Slika 10: Neokrnjena narava.....	9
Slika 11: Bukev.....	10
Slika 12: Zaščiteni potočni rak	10

Komisija za varstvo gorske narave

Slika 13: Mali netopir.....	11
Slika 14: Pozidna kuščarica	11
Slika 15: Kamnita račka z jajcem	12
Slika 16: Kamniti raček	12
Slika 17: Stari mlin	13
Slika 18: Letnica izgradnje domačije Mlin	13
Slika 20: Letnica izgradnje zaselka Kosi	14
Slika 22: Klesano okno	14
Slika 23: Divje kampiranje	15
Slika 24: Onesnaževanje narave	16

1. PREDSTAVITEV DOLINE MEJNE REKE IDRIJE

Reka Idrija se rojeva pod sedлом Solarji (996 m), se zatem hitro spusti v osrčje kambreškega in beneškoslovenskega hribovja, kjer je zarezala tesno in globoko strugo. Na svoji poti se včasih lenobno pretaka po okljukah, a hip zatem svojo življenjsko tekočino izlije čez številne kratke, a široke slapove v zelene tolmune. V svoji dolgi zgodovini je poleg zavite struge izjedla tudi kar nekaj korit. Pravo baročno mojstrstvo v kamnu lahko imenujemo to njen delo. A včasih se Idrija močno razjezi. Njena bistra voda dokaj hitro naraste in v svoji jezi odnaša polomljena drevesa in drobir v dolino. Idrija je reka, ki ima v svojih nedrjih hudourniško kri. Nemirni duh nas sili naprej v iskanju vzroka. Morda je v njej nekaj mističnega duha ali pa se v njenem značaju zrcali dokaj kruto življenje ljudi, delček zgodovine na njenih bregovih. Zazrimo se v njene življenjske barve in prisluhnimo njeni duši.

Po Idriji je skoraj sedemsto let potekala meja. Tu so se menjavali dokaj različni gospodarji. Več stoletij je predstavljala mejo med Beneško republiko in Avstrijo, od leta 1866 do 1918 mejo med Avstrijo in Italijo, v polpretekli zgodovini mejo med Italijo in Jugoslavijo in danes mejo med Slovenijo in Italijo.

Na nasprotni strani oziroma na desnem bregu so že od nekdaj živelji Benečani oziroma Slovenci in Furlani. Vez prek bistre vode je bila vedno prisotna. Po skrivnih stezicah so bile speljane trgovske in tihotapske poti. Tudi ženini so radi skakali čez Idrijo, praviloma bolj z levega na desni breg.

Ob danes porušenih zgradbah poskušamo vase privabiti nostalgijo tistih časov. Osrednji prostor vsake hiše je bila kuhinja z odprtim ognjiščem in dimno napo. V sodobnem načinu gradnje v razvitih evropskih državah lahko srečujemo tovrstno gradnjo, ki je seveda del naše dediščine. Družinsko življenje se je odvijalo okoli ognjišča. Predvsem pozimi so v soju ognja opravili vsa domača dela. Plemenit, topel ogenj je združeval člane družine. Prostori so bili po

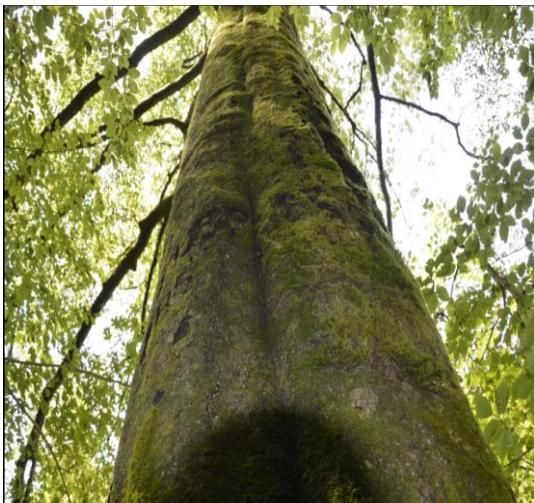
Komisija za varstvo gorske narave

navadi povezani z zunanjimi ganki. Še danes lahko kljub razpadajočim objektom zaslutimo neverjetno moč oblikovanja kamnoseških mojstrov. Mogočni vratni portali, okenski okvirji, vogali, kletni velbi nam pripovedujejo zgodbo o lepoti kamna. Poslopja so bila pokrita z opečnimi korci. Ta bogata stavbna dediščina nam govori, da je bila tod nekdaj blaginja, ki je svoj vrh dosegla v 19. stoletju.

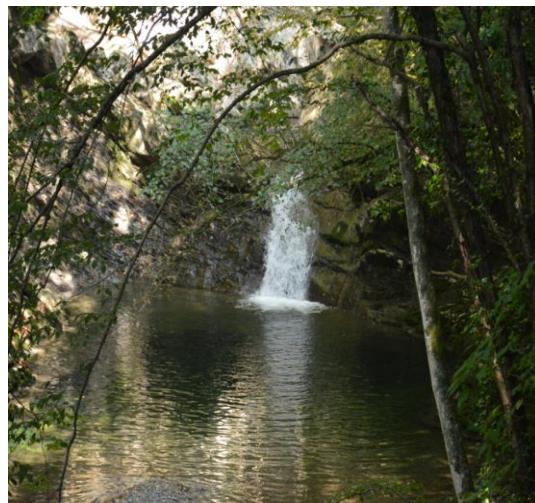
Kasneje je ta prostor najprej pretresla prva svetovna vojna. Takrat so se morali prebivalci zaradi bližine soške fronte začasno odseliti. Potem so prišli hudi časi raznarodovalnega fašizma. Izredno domoljubje, zagnanost in življenjska moč so ljudem narekovali tesno povezano s partizanskim gibanjem. Po končani drugi svetovni vojni je ta prostor dobri dve leti živel pod okriljem zavezniške vojaške uprave. Septembra 1947 je bila meja dokončno oblikovana. Levi breg Idrije in s tem tudi Kanalski Kolovrat je bil priključen k Jugoslaviji. Značilna industrializacija, petletni načrt, obvezna oddaja kmetijskih pridelkov so tukajšnje prebivalce potisnili na rob preživetja. Na Idriji so vojaške oblasti vzpostavile tako imenovano železno zaveso. Mladi so obupali, s trebuhom za kruhom so po skrivnih stezicah zbežali čez Idrijo v širni svet. Največ jih je odšlo v Ameriko, Kanado in Avstralijo. Govorimo lahko o svojevrstnem eksodusu, o neizmerni krivici, ki se je zgodila prebivalcem Kolovrata. Domačije so se praznile, zapuščene so bile celotne vasi: Velendol, Kosi, Kuščarji,... Dolina Idrije je umirala. Postala je divjina.

Komisija za varstvo gorske narave

Slika 1: Stoletna bukev

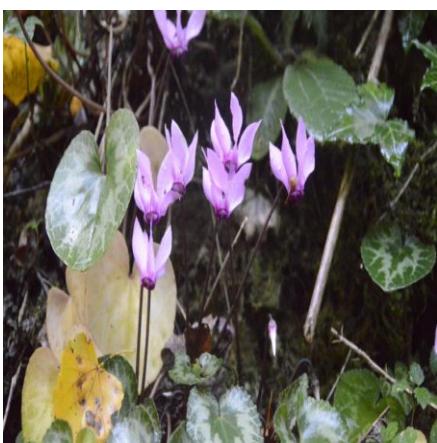
Slika 2: Tolmun in slap na Idrij

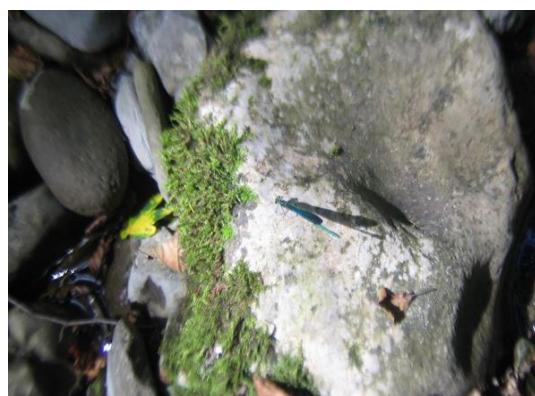
Slika 3: Potočni rak

Slika 5: Potočna postrv

Slika 4: Navadna ciklama

Slika 6: Modri bleščave

2. OBSEG IN SESTAVINE NARAVNIH VREDNOT

Varovano območje naj bi obsegalo območje od mostu čez mejno reko Idrijo (Podtravno) do njenega izvira pod Kolvratom. Na tem območju naj bi bile varovane naslednje posebne naravne vrednote: slapovi, tolmuni, stoljetna drevesa, zaščitene živalske in rastlinske vrste.

Slika 7: Krožna pohodniška pot

Komisija za varstvo gorske narave

Slika 8: Predlagano zaščiteno območje

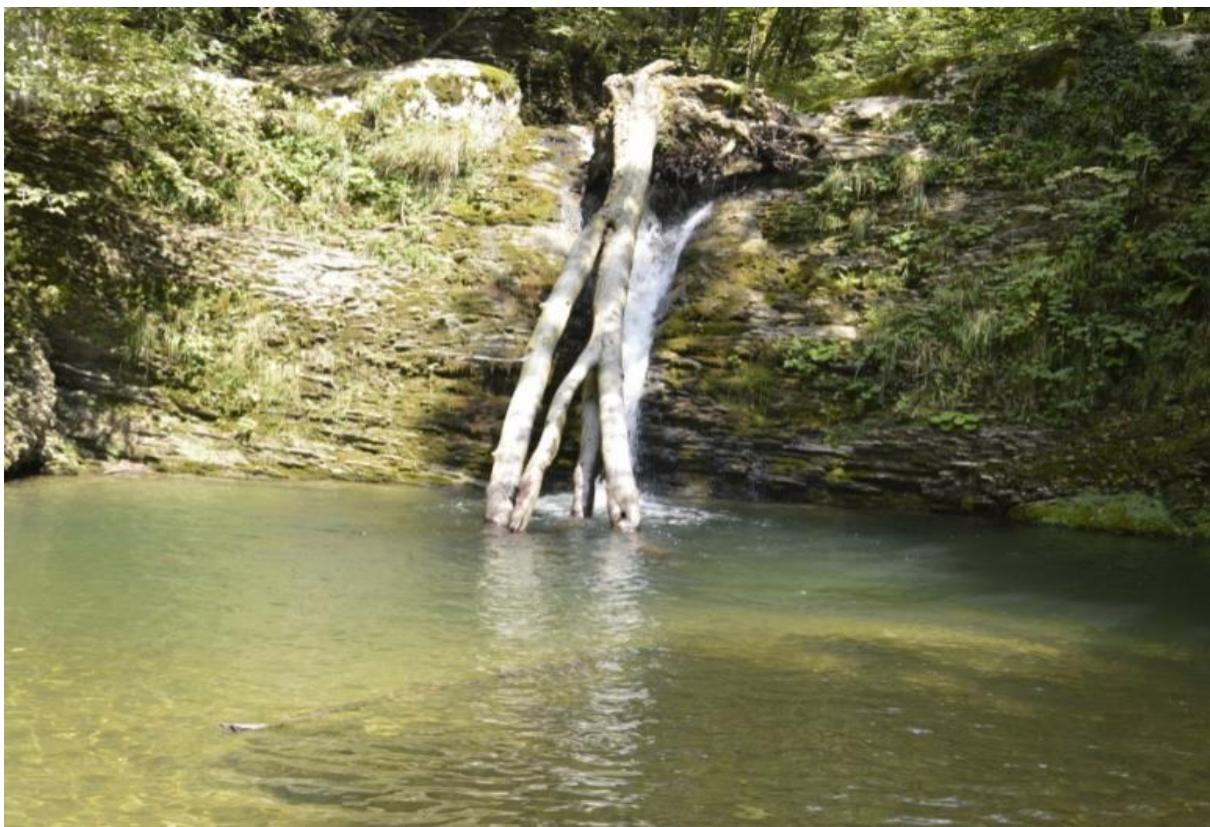
Slika 9: Grafični prikaz pohodne poti

Komisija za varstvo gorske narave

3. NAMEN ZAVAROVANJA

- Ohranitev neokrnjene narave
- Ohranitev in varstvo ogroženih živalskih in rastlinskih vrst
- Ohranitev in varstvo stoletnih dreves
- Ohranitev kulturne dediščine
- Ohranitev naravne lepote doline mejne reke Idrije (tolmuni, slapovi, soteske,...)

Slika 10: Neokrnjena narava

Komisija za varstvo gorske narave

Slika 11: Bukev

Slika 12: Zaščiteni potočni rak

Komisija za varstvo gorske narave

Slika 13: Mali netopir

Slika 14: Pozidna kuščarica

Komisija za varstvo gorske narave

Slika 15: Kamnita račka z jajcem

Slika 16: Kamniti raček

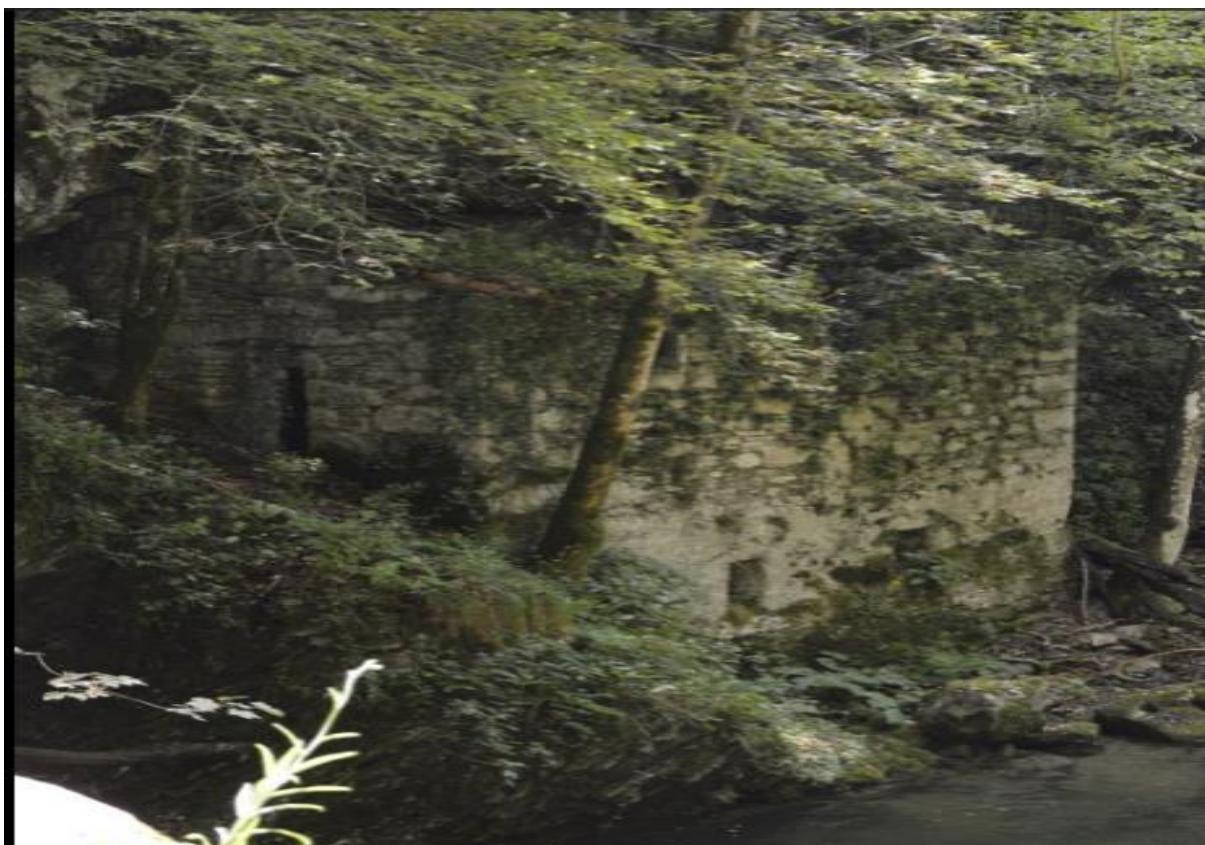
**PLANINSKA
ZVEZA
SLOVENIJE** | ALPINE
ASSOCIATION
OF SLOVENIA

Dvorakova 9
SI-1001 Ljubljana
Slovenija
p. p. 214

T +386 (0)1 43 45 683
F +386 (0)1 43 45 691
E info@pzs.si
W www.pzs.si

ID DDV SI62316133
TRR 05100-8010489572

Komisija za varstvo gorske narave

Slika 17: Stari mlin

Slika 18: Letnica izgradnje domačije Mlin

Komisija za varstvo gorske narave

Slika 19: Letnica izgradnje zaselka Kosi

Slika 20: Klesano okno

Slike prikazujejo zaselek Kosi, ki je lociran ob reki Idriji SZ od naselja Kambreško. Zaselek Kosi je ena izmed redkih vasi katera ni bila porušena med prvo ali drugo svetovno vojno. Njena izgradnja sega v leto 1846. Zaradi načina gradnje, obdelave kamenja in njene starosti jo predlagam, da se jo zavaruje kot kulturno dediščino.

4. PRAVILA RAVNANJA OZIROMA VARSTVENI REŽIM

- Ogled doline mejne reke Idrije je dovoljen po neoznačeni stezi, katero so jo uporabljali obmejni stražniki JLA.
- Priporočen je voden obisk z vodnikom (PD Valentin Stanič Kanal)
- Prepovedano lovljenje rib, rakov in drugih zaščitenih živalskih vrst.
- Prepovedana sečnja zaščitenih starih dreves (stoletnih).
- Prepovedano odlaganje smeti in drugih odpadkov.
- Prepovedano kurjenje v naravi.
- Prepovedan poseg v naravo brez dovoljenja pristojnih organov.
- Prepovedano vznemirjanje divjih živali.
- Prepovedana vožnja z vozili v naravnem okolju.

Slika 21: Divje kampiranje

Slika triindvajset prikazuje divje kampiranje ob strugi reke Idrije. Predlaga se ureditev kampa z vso pripadajočo infrastrukturo.

Komisija za varstvo gorske narave

Slika 22: Onesnaževanje narave

Namen zaščite je tudi preprečevanje odlaganja odpadkov, kurjenja v naravi in grobega poseganja v naravo.

5. NAČIN VAROVANJA IN NALOGE ZA ZAGOTOVITEV NAMENA ZAVAROVANJA

- Namestitev opozorilnih napisov pred vstopom v dolino mejne reke Idrije
- Osveščanje (tečaji, predavanja,..) o varstvu in varovanju narave
- Občasna naravovarstvena straža (opozarjanje na nepravilnosti)
- Organizacija čistilnih akcij

Komisija za varstvo gorske narave

6. UPRAVLJANJE IN FINANČNI VIRI

- Upravljalec: Občina Kanal, skupaj z lastniki parcel, Ministrstvo za kmetijstvo, prehrano in gozdove, PZS (PD Valentin Stanič Kanal)
- Finančni viri
  - Proračun Občine Kanal
  - Ministrstvo RS za Kmetijstvo, prehrano in gozdove
  - PZS (Komisija za varstvo gorske narave)
  - PD Valentin Stanič Kanal (vzdrževanje poti – prostovoljno delo)

7. ZAKLJUČEK

Reka Idrija katere izvir je pod Kolovratom v zgornjem toku meji med Slovenijo in Italijo, ter naprej v njenem toku loči Brda od Beneške Slovenije. Njena pot pa se zaključi ob izlitju v reko Ter. V zgornjem toku je bogata s slapovi in tolmuni. Ostanki mlinov in hiš pričajo o naseljenosti bregov reke Idrije. Ravno tako je zanimiv živalski svet v reki najdemo potočne rake, potočne postrvi, kačje pastirje,... Gozdovi ob njenih bregovih so polni najrazličnejših rastlinskih vrst in posameznih stoteznikov(bukev, smreka, macesen in kostanj).

PLANINSKA | *ALPINE*
ZVEZA | *ASSOCIATION*
SLOVENIJE | *OF SLOVENIA*

Dvorakova 9
SI-1001 Ljubljana
Slovenija
p. p. 214

T +386 (0)1 43 45 683
F +386 (0)1 43 45 691
E info@pzs.si
W www.pzs.si

ID DDV SI62316133
TRR 05100-8010489572

Komisija za varstvo gorske narave